

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏDƏNİYYƏT
VƏ TURİZM NAZİRLİYİ**

M.F.AXUNDOV adına MİLLİ KİTABXANA

**AZƏRBAYCAN MÜHACİR POEZİYASININ
PARLAQ ULDUZU**

BAKİ – 2007

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ**

M.F.AXUNDOV adına MİLLİ KITABXANA

**Azərbaycan mühacir poeziyasının görkəmli
nümayəndələrindən biri, alovlu vətənpərvər şair
*Almas İldırımın anadan olmasının
100 illik yubileyi*
ilə əlaqədar kitabxanaların qarşısında duran
vəzifələr**

Metodik tövsiyə

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi
nəzdində Koordinasiya Şurasının
2007-ci il 10 avqust tarixli
5 nömrəli protokolu ilə çapa
tövsiyə olunub

BAKİ – 2007

Tərtibçi: **Məmməd Məmmədov**, Kitabxana siyasəti
və metodik rəhbərlik şöbəsinin bölmə
müdiri

Redaktor: **Gülbəniz Səfərliyeva**, direktor müavini

**Kompüter yığımı
və dizaynı:** **Tünzalə Qarayeva**
Cəlalə Baxışzadə

**Azərbaycan mühacir poeziyasının parlaq ulduzu. / Metodik
vəsait. – B., 2007. – 47 səh.**

© M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası, 2007

**Ünvan: AZ – 1000 Bakı ş., Xaqani küç. 29;
E-mail: anl@aznet.org**

**M.F.Axundov ad. Milli Kitabxananın
mətbəəsində ofset üsulu ilə
çap olunmuşdur.**

Çapa imzalanmışdır: 12.09.2007

Sifariş: 21

Tirajı 200

***Almas İldırımın 100 illik yubileyinin keçirilməsi
haqqında***

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2007-ci ildə müasir Azərbaycan ədəbiyyatının
nümayəndələrindən biri, istiqlal şairi Almas İldırımın

(İldırım Əbdülməhəmməd oğlu Almaszadənin) anadan olmasının 100 illiyi tamam olur.

Almas İldırım yaradıcılığı Azərbaycan mühacirəti poeziyasının bənzərsiz səhifələrindən birini təşkil edir. Şairin milli azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizəyə həsr olunmuş əsərlərində xalqımızın ağırlı tarixi taleyi, vətən məhəbbəti və qəriblik mövzusu dolğun bədii əksini tapmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında özünəməxsus xidmətləri olan Almas İldırımın 100 illik yubileyinin layiqincə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Almas İldırımın 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 16 aprel 2007-ci il

***Almas İldırım haqqında elm və mədəniyyət
xadimlərinin, görkəmli şair və yazıçıların
fikirləri***

“Almas İldırım yaradıcılığı Azərbaycan mühacirəti poeziyasının bənzərsiz səhifələrindən birini təşkil edir. Şairin milli azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizəyə həsr olunmuş əsərlərində xalqımızın ağırılı tarixi taleyi, vətən məhəbbəti və qərblilik mövzusu dolğun bədii əksini tapmışdır.”

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

“Almas İldırım yaradıcılığını Azərbaycan poeziyasında qərbət lirikasının bariz təzahürü kimi qiymətləndirmək lazımdır. Şair Türkiyəni özü üçün ikinci vətən, munis həmdəmlər tapmışdı. Amma yenə də qəlbi Azərbaycanın həsrətilə yanımışdı. Onun qərbət lirikasının qiymətli nümunələri də elə bu yangının zaman-zaman ucalan tüstü, dumanı idi.”

Bəkir Nəbiyev,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki

“Almas İldırımın şeirində ahəng və musiqi də həsrət, qərbət musiqisidir və hər biri bir “ayrılıq” mahnısıdır.

Doktor Cavad Heyət (İran)

“Vətən dərdi bütün dərdlərin ən dəhşətlisidir və müqəddəsdir. Bu dərddə dözməyi bacaranlar mətin və ulu insanlardır. Almas İldırım da belə bir şəxsiyyətdir.”

Nəbi Xəzri,
Xalq şairi

“Unutmaq olmaz ki, bu mühacirlər yaşadıkları ölkənin, indiki halda Türkiyənin elmi və ictimai həyatında mühüm və əlamətdar rol oynamışlar. Onların bu və ya başqa ölkənin ictimai fikir tarixinə verdiyi töhfələr ümumi türk xalqlarının elmi, ədəbi və mədəni həyatının ayrı-ayrı istiqamətlərinin formalaşmasına faydalı və əvəzsiz olmuşdur”.

Vaqif Arzumanlı,
Professor, Əməkdar elm xadimi

“Vətəndaşlıq, mücahidlik, fədailik... Almas İldırımın azadlıqsevər poeziyası bu qüdrətli qaynaqlar üzərində yüksələn şair şəxsiyyətinə söykənir. Lakin bu poeziya cılpaq siyasi şüarları deyil, tarixi ənənələrlə, qan yaddaşı ilə çağdaş dövrə çatmış həqiqətləri müdafiə edir”.

Nazif Ələkbərli,
Tənqidçi-ədəbiyyatşünas

“Almas İldırım dövrünün güzgüsü idi. Nə maddi sıxıntılar, nə körpə balalarının ölümü, nə də vətəndən uzaqlıq onun şairlik qüdrətini, sönməz ilhamını susdurmamışdı.”

Maarif Teymur,
Ədəbiyyatşünas, publisist

“Şair Almas İldırımın imanı və inamı vətənlə bağlı olmuşdur. Hər cür ziddiyyətlərdə, ağır və əzablarda, axtarış və araşdırmalarda onun başı üstündə bir tanrı olub, bu tanrı heç vaxt dəyişməyib. Adı “Vətən”dir.”

Kamil Vəliyev,
Filologiya elmləri doktoru, Professor.

“Bütövlükdə Almas İldırım poeziyası Azərbaycanla qarşı yeridilən haqsız siyasət, ədavətə və düşmənçiliyə qarşı bir hayqırtı kimi səslənir.”

Vaqif Sultanlı,
ədəbiyyatşünas

“İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal!” A.İldırım poeziyasının əsas milli, demokratik prinsipidir. Bu prinsip isə hələ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıcılarının müdafiə etdiyi əsas dəyərlərdən biri olmuşdur.

Elnarə Bəşirova,
Filologiya elmləri namizədi

“Almas İldırım türk milli birliyinə, türkün tarixi böyüklüyünə, insanlıq topluluğu içindəki seçkin mövqeyinə, türk kultürünün özəl qiymətinə və böyük

ulusunun şanlı və parlaq istiqlalına bütün varlığı ilə inanmış və ölküsünü Türkiyədə çıxan bir çox dərgilərdə cəsarət və mətanətlə müdafiə etmiş bir şairdir.

Caferoğlu Ahmed (Türkiyə),
ədəbiyyatşünas.

Azeri edebiyatından istiklal mücadilesi izləri,
Azerbaycan Yurt Birligisi, II, İstanbul, 1932.

***Almas İldırımın həyat və yaradıcılığının
əsas tarixləri***

1907. Bakı şəhərində, Çəmbərəkənddə kiçik tacir ailəsində anadan olmuşdur.
- 1914-15. Bakı şəhərində neft mədənlərində işləməyə gəlmiş İran fəhlələrinin uşaqları üçün açılan “İttihad” məktəbində oxumağa başlamışdır.
1925. “İttihad”-ı bitirən A.İldırım təhsilini davam etdirmək üçün Bakının ən yaxşı təhsil ocaqlarından biri hesab edilən A.Şaiq adına Nümunə məktəbinə daxil olur. Bu məktəb Azərbaycanda çox böyük ehtiyac hiss edilən müəllimlik peşəsi üzrə mütəxəssislər hazırlayırdı. Onun bizə gəlib çatan ilk şeirlərindən biri “Qaldı” rədifli qoşmasıdır ki, onun “İttihad”da yazıldığı ehtimal olunur.
1927. A.Şaiq adına Nümunə məktəbini bitirdikdən sonra o Bakı Dövlət

Universitetinin Şərq fakultəsinə daxil olur. Az sonra tacir oğlu olduğu üçün ali məktəbdən xaric edilir. A.İldırım bolşeviklərin hakimiyyətinə qarşı etiraz və qəzəb dolu “Dağlara vida” şeirini həmin il Qızılburunda (indiki Dəvəçi şəhərində) yazmışdır.

1927-ci ildə A.İldırım “Azərbaycan Proletar Yazıçıları Cəmiyyəti”nin üzvü kimi bədii yaradıcılığını davam etdirir. “Gənc qızıl qələmlər” adlı məcmuədə onun bir neçə şeiri dərc olunur.

A.İldırım 20-ci illərin ortalarından öz ədəbi həmkarları tərəfindən ciddi hücum və tənqidlərə məruz qalmış, “qırmızı” imperiya Təhlükəsizlik idarəsinin daimi nəzarətində olmuşdur.

1929. A.İldırımı siyasi əqidəyə görə Dağıstana sürgün edirlər. “Dağıstan fəqərəsi” qəzetinin redaktoru Məmməd Kazım Ələkbərlinin yaxından köməyi ilə orada müxbir vəzifəsinə işə düzəlir və həmin qəzetdə dərc etdirdiyi şeirləri ilə əhali arasında böyük nüfuz qazanır.

1930. Şairin “Dağlar səslənirkən” adlı ilk kitabı Azərnəşr tərəfindən çap olunur. Həmin kitab kommunizm əleyhinə fikirlər aşılayan

- bir əsər kimi mağazalardan yığılıb müsadirə olunmuşdur.
1931. “Səlimxan” poemasını yazmışdır. Əsərdə dağlıların vaxtilə Çar Rusiyasına qarşı istiqlaliyyət uğrunda apardıqları mübarizədən bəhs edilir. Hər an həbs olunacağını gözləyən A.İldırım həmin ildə Dağıstandan Bakıya qayıdır, 1931-ci ildə onu yenidən Aşqabada sürgün edirlər.
1932. Bir müddət orta məktəbdə dərs deyən Almas İldırım tezliklə Türkmənistandakı Azərbaycan türklərinin qayğılarını əks etdirən “Zəhmət” qəzetinə işə düzəlir. Bu qəzetdə onun bir çox şeirləri, məqalələri və reportajları çap edilmişdir. Şair burada əslən azərbaycanlı olan Zivər xanımla evlənmiş və onların Azər adlı oğlu olmuşdur.
1933. Almas İldırım ona qarşı edilən təqiblərə dözməyərək iyun ayında ailəsi ilə birlikdə İrana keçir.
1934. Almas İldırım İrandan Türkiyəyə getmişdir. Orada onu Türkiyə Cümhuriyyətinin vətəndaşlığına qəbul etmişlər. O, burada məskunlaşdıqdan sonra müəllim vəzifəsində işləməyə başlamışdır.
1935. 1935-ci ildən başlayaraq o, dövlət işinə götürülür və ömrünün sonuna qədər dövlət məmuru kimi, Qarabeganda, Elazığda,

- Malatyada və s. şəhərlərdə bucaq müdirliyində (qəsəbə bələdiyyəsində) çalışmışdır.
1936. Şairin Türkiyədə “Boğulmayan bir səs” kitabı işıq üzü görür. Kitabın titul vərəqəsinə şair Gültəkinin alovlu misralardan birini sitat kimi vermişdir:

İstiqlal, o sönməyən müəbbəd bir məşalə,
Könüllərdə tutuşur, gözlərdə sönsə belə.

- 1935- 1951. Almas İldırım Türkiyədə yaşayıb-yaratdığı dövrdə öz şeirlərini və poemalarını həm türk mətbuatında, həm də başqa ölkələrdə çıxan bir çox qəzet və jurnallarda çap etdirmişdir. Bu qəzet və jurnallar içərisində Almaniyada nəşr olunan “Qurtuluş”, Türkiyədə çap olunan “Çınaraltı”, “Orxun”, “Göybörk”, “Boz qurd”, “Özbəyiş”, “Kommunizmlə mücadilə” və s. qəzet və dərgilərlə sıx əməkdaşlıq etmişdir.

1944. Bu ildə almanlara əsir düşmüş 187 azərbaycanlı Sovet İttifaqına təhvil verilmişdir. Onlar sərhəddən keçirilən kimi xaincəsinə güllələnmişlər. A.İldırım bu hadisəyə kəskin reaksiya vermiş və dərhal “Dönük qardaş” şeirini yazmışdır. Şeir qardaşlıq, dostluq duyğularının özünə məxsus şərhilə başlayır. Qardaş, soy

etibarının pozulduğunu müəllif çəkilməz dərd kimi qəbul edir və yazır:

Mən nə deyim bu vəfasız dağlara,
Öz qardaşı dönük olan ağlara.

1949. O, Türkiyədə yaradılan Azərbaycan Kültür Dərnəyinin üzvü olmuşdur.

1952. Almas İldırım yanvarın 14-də, bazar ertəsi günü Türkiyənin Malatya vilayətinin Qalə qəsəbəsində vətən həsrətilə həmişə nəmli olan gözlərini əbədi yumdu.

Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının parlaq ulduzu

Azərbaycan mühacirətinin milli məənəviyyatda, mədəniyyətdə və elmdə tutduğu yer uzun müddət diqqətdən kənarda qalmış, mühacirətimizin səbəbləri,

əsas dalğaları, yaradıcı simaları haqqında söz açılmamışdır. Azərbaycan mühacirliyi vətənə və torpağa bağlı, qürbətdə də vətəni düşünən, onun istiqlalının gələcəyinə inanan və bu amal uğrunda fədakarlıqla mübarizə aparan insanların əqidə birliyi idi. Bu əqidə birliyində mədəniyyət və ədəbiyyat ən önəmli yerlərdən birini təşkil edirdi.

Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri qürbətdə haqsevərlik duyğuları, vətən həsrəti ilə alışıb yanaraq, əzab-əziyyətli, acı bir tale yaşamışlar.

Sovet dövründə belə şəxslər öz vətənlərində vətən, millət xaini elan edilir, onlar haqqında düşmən təsəvvürü yaradılırdı. Sovet mətbuatında müntəzəm olaraq “məktublar” təşkil olunur, onlar “xalq düşməni”, “vətən xaini” damğası ilə “ifşa” edilir, hətta xaricdə çap edilən mətbuatda əsər çap etdirmək də böyük qəbahət sayılırdı. 1920-30 -cu illərdə Əhməd Cavad, Bəkir Çobanzadə, Əli Nazim kimi ədəbi şəxsiyyətlərin əsərlərinin ölkə xaricində çapı Azərbaycanda böyük hay-küyə səbəb olmuş, onlar müxtəlif cinayətlər törətməkdə günahlandırılmışlar.

Azərbaycan mühacirətinin ilk dalğası 20-ci illərdə Azərbaycanda bolşeviklər hakimiyyəti ələ keçirdikdən sonra başladı. Bolşeviklər müsavətçilərə, ittihadçılara və azad fikirli şəxsiyyətlərə qarşı güclü terror və repressiya tədbirləri həyata keçirirdilər. Bunun nəticəsində bir çox görkəmli ziyalılar Azərbaycanı tərk etdilər. Bunların sırasında Məmməd Əmin Rəsulzadə, Əli bəy

Hüseynzadə, Əhməd Ağa oğlu, Əlimərdan bəy Topçubaşov və b. var idi.

30-cu illərdə azad düşünən, istiqlalçı fikirlərlə yazıb-yaradan ziyalılara qarşı təqiblər yenidən gücləndi. Haqsız şaiələrə, təhqirlərə dözə bilməyən bu ədiblər vətəni tərk etmək məcburiyyətində qalırdılar. Bu illərin təzyiq dalğasına gənc çair Almas İldırım (1907-1952) da düşdü. O, Bakı Universitetindən qovulduqdan sonra ölkədə qala bilməyib Dağıstana, oradan isə Türkmənistana getdi. Lakin təqiblərin gücləndiyini görən şair İrana, daha sonra Türkiyəyə köçməli oldu. Almas İldırım, Əhməd Cavad, Əli Nazim və b. ailələrini, özlərini ölümdən qurtarmaq məqsədilə 30-cu illərdə xaricə mühacirət etdilər.

Almas İldırımın istər sürgün zamanı, istərsə də mühacirətdəki yaradıcılığı mühacir ədəbiyyatımızın ən parlaq səhifələrindəndir. Bu iki dövrü birləşdirən ən ümdə xüsusiyyət millilik, işğalçılara qarşı mübarizə, müstəqillik uğrunda çarpışan xalqların iradəsi ilə həmrəylikdir. Bu baxımdan Almas İldırımın yaradıcılığı Azərbaycan mühacirətinin ən böyük ədəbi hadisəsidir.

Almas İldırım həyatı və taleyi ağrı-acılarla dolu qeyri-adi şəxsiyyətlərdən biridir. O, digər soydaşlarımızdan fərqli olaraq keçirdiyi ağır sürgünü və mühacirətin vətən həsrətini öz şeirlərində əks etdirə bilmiş, olduqca təsirli və duyğulu şeirlər, həmçinin poemalar yazmış, qütbət poeziyaya dəyərli töhfələr vermişdir.

Uzun illər A.İldırım Azərbaycanda yaxından tanınmamış, səsi yalnız xarici mətbuatdan, radio dalğalarından eşidilmişdir.

A.İldırımın yaradıcılığında Azərbaycan mühacirəti üçün xas olan problemlər: “Qırmızı” kabusə qarşı mücadilə, istiqlal savaşı, açıq sözlülük, vətəni tərənnüm, xalqının taleyi və qürbət dərdi çox geniş təmsil olunmuşdur.

Almas İldırım hələ 20-ci illərin sonundan Sovet rejiminə qarşı açıq çıxan, Azərbaycanın Sovet İmperiyasının əsarətindən xilas olmasını cəsarətlə irəli sürən sənətkarlardan biridir.

“İnsanlara hüriyyət, millətlərə istiqlal” A.İldırım poeziyasının əsas milli, demokratik prinsipidir. Bu prinsip isə hələ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıcılarının müdafiə etdiyi əsas dəyərlərdən biri olmuşdur.

A.İldırım poeziyasının əsas özülləri azərbaycançılıq və türkçülükdür. A.İldırımın azərbaycançılığı təkcə istiqlala xidmətdə, qürbət poeziyasını yaratmasında deyil, həm də Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında, Azərbaycan idealını yaşatmasında, bu mövzunu özünün əsas dəyəri elan etməsindədir.

A.İldırım türkçülüüyü əxlaqi-mənəvi türkçülükdür. Bu türkçülüyn ən səciyyəvi xüsusiyyəti vətənə məhəbbət, millətə böyük sevgi, ana yurduna dərinə bağlılıqdır.

Almas İldırımın əsərlərinin məzmunu, fikri, bədii yükü o qədər sanballıdır ki, onun mənsub olduğu və son illərə qədər bizdə adı dilə gətirilməyən mühacir

ədəbiyyatı ideya-məfkurə, milli və bəşəri dəyərlər baxımından öyrənməyə və müasir oxucular arasında təbliğ edilməyə layiqdir.

Görkəmli Azərbaycan şairi Almas İldırımın 2007-ci il mart ayının 25-də 100 illiyi tamam olur. Azərbaycan mühacir poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri, alovlu vətənpərvər Almas İldırımın 100 illik yubileyinin respublikamızda yüksək səviyyədə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 16 aprel 2007-ci ildə “Almas İldırımın 100 illik yubileyinin keçirilməsi” haqqında sərəncam imzalamışdır.

Bu məqsəd ilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi də digər dövlət qurumları kimi bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutmuşdur.

“Azərbaycan mühacir poeziyasının parlaq ulduzu” adlı metodik vəsaitin işlənilib hazırlanması nəzərdə tutulmuş tədbirlərin bir qolunu təşkil edir. Almas İldırım irsinin öyrənilməsi və oxucular arasında təbliği ədəbi tariximizin bir sıra milli və ideoloji aspektlərinin aşkara çıxarılmasına kömək etməlidir.

Azərbaycan mühacir poeziyasının ən görkəmli nümayəndələrindən biri Almas İldırımın 100 illiyi münasibətilə hazırlanmış metodik vəsaitdən respublikanın kitabxanalarında yubileyə bağlı təşkil ediləcək kütləvi tədbirlər zamanı kitabxana işçilərinin bəhrələnəcəkləri şübhəsizdir.

Almas İldırım

(Qısa bibliografik məlumat)

Bir gün gələr qoşaraq yurdumun harayına,
Mən atəş edəcəyəm düşmənin sarayına.
Nə düşər yurdu batmış bir igidin payına,
Ya şərəfli istiqlal, ya qızıl qan, a dağlar...

Almas İldırım
“Dağlara vida” şeirindən.

Almas İldırımın həyat və yaradıcılığı əsasən 20-ci əsrin birinci yarısına təsadüf edir. Bu illərdə demək olar ki, əsrin ən dəhşətli hadisələri baş vermişdir: bir neçə inqilab, ikinci dünya müharibəsi, tez-tez dəyişən siyasi şərait... Bütün bunları yaşamaq, özünü küləşdirmək və ya öz məənəviyyatından keçirmək böyük hünər tələb edirdi.

Müstəqil Azərbaycan dövləti yaranan zaman A.İldırımın 11 yaşı vardı.

On üç yaşında yeniyetmə ikən işğalçı rus ordusunun Bakını “fəth” etməsini də o, öz gözü ilə görmüşdür.

20-ci illərdə Azərbaycanda bolşeviklər hakimiyyəti ələ keçirdikdən sonra milli istiqlalçı qüvvələrə qarşı cəza tədbirləri də gənc İldırımın gözləri qarşısında baş vermiş və o, respublikanın bir çox görkəmli xadimlərinin həbs edildiyinin, ağır işgəncələrə məruz qaldıqlarının və çoxunun güllələndiyinin şahidi olmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan ədəbi mühitində Almas İldırımın adı 50 ildən artıq bir müddətdə çəkilməmişdir. Azərbaycan oxucularının çoxu bu adı tanımırdı. Uzun müddət bu ad bizim üçün yasaq olmuş, ədəbiyyat tarixlərinə, dərsliklərə düşməmişdir. Ədəbiyyatşünas-tənqidçi H.Hacıyevin haqlı olaraq qeyd etdiyi kimi, demək olmazdı ki, onu Azərbaycanda heç kim tanımırdı. Tanıyanlar da var idi, lakin onlar Almas İldırım anlayışını özlərilə qəbrə apardılar və ondan bir

kəlmə də bəhs etmədilər. Amansız repressiya dövrünün xalqa bəxş etdiyi acı nəticələrdən biri də bu idi. Vətəndən sürgün övladların adlarının dillərdən də sürgün olunması.

Almas İldırım 1907-ci il mart ayının 25-də Bakı şəhərində Çəmbərəkənddə tacir ailəsində anadan olmuşdur. O zaman Bakı mədənlərində işləməyə gəlmiş İran fəhlələrinin (Cənubi Azərbaycanlıların) balaları üçün şəhərdə “İttihad” adlı bir məktəb açılmışdı. Yeddi yaşı yenicə tamam olmuş Alması həmin məktəbə oxumağa qoyurlar. İran hökuməti tərəfindən maliyyələşdirilən bu məktəbdə sənədlər farsca yazılsa da, dərslər Azərbaycan dilində keçirilirdi. 1925-ci ildə “İttihad”-ı bitirən A. İldırım təhsilini davam etdirmək üçün, o zaman Bakının ən yaxşı təhsil ocaqlarından biri hesab edilən A.Şaiq adına Nümunə məktəbinə daxil olmuşdur. Bu məktəb o zamanlar Azərbaycanda çox böyük ehtiyac hiss edilən müəllimlik sənəti üzrə gənc mütəxəssislər hazırlayırdı. Araşdırmalar göstərir ki, A.İldırım hələ “İttihad”ın son siniflərində oxuyarkən şeir yazmağa başlamışdır.

Qeyd etməyi vacib bilirəm ki, 1925-ci ildə A.İldırım Nəriman Nərimanovun müəmmalı ölümünü qələmə alaraq “Nəriman” şeirini yazmışdır. Bu şeir istər öz konkret məzmunu, istərsə də siyasi formasının mükəmməlliyi etibarlı ilə həmin illərdə nəşr olunmuş şeirlərdən fərqlənirdi. Müəllif öz şeirini bu sözlərlə başlayırdı:

Şərqdə bir səadət aradığın gün,
Nəriman, ürəyin parçalandımı?
Göz qapaqlarını yumarkən o gün,
Dodaqların qoca Şərqi andımı?

Həmin şəirdən anlaşılır ki, gənc yazar Almas İldırım təkcə N.Nərimanovun ölümündən ötrü deyil, vətəni Azərbaycanın müqəddəratı üçün güclü narahatlıq hissi keçirir. Çünki Azərbaycana qarşı mübarizənin nəticələri göz qabağında idi. O zaman Zəngəzur və Azərbaycanın bir çox torpaqları ermənilərə verilmiş, bir sıra vətən oğulları məcburən ölkəni tərk etmişdilər.

Etiraf etmək lazımdır ki, A.İldırımın dünyagörüşünə, ilk növbədə milli bir şair kimi yetişməsinə “Azərbaycan Ədəbiyyatı Cəmiyyəti”nin üzvlərinin, xüsusən cəmiyyətin katibi olmuş Əhməd Cavadın və digər azad fikirli şair və yazıçıların böyük təsiri olmuşdur. A.İldırım 1925-ci ilin fevralında yaradılmış “Azərbaycan Ədəbiyyatı Cəmiyyəti”nin ən gənc və ən fəal üzvlərindən biri idi.

1927-ci ildə A.İldırım Bakı Dövlət Universitetinin Şərq fakültəsinə daxil olur. Bir-iki ay oxuduqdan sonra onu guya mənşəyini gizlətdiyi üçün (əslində əksinqilabi şeirlər yazdığı üçün) ali məktəbdən xaric edirlər.

Bu illər şair Bakı ədəbi mühiti ilə sıx bağlı olmuş, şərq ədəbiyyatını, folklorunu ciddi öyrənmişdir.

Elə bu vaxtlar Bakıda “Azərbaycan Proletar Yazıçılar Cəmiyyəti” yaranır. A.İldırım bu cəmiyyətin üzvü kimi yaradıcılığını davam etdirir və təşkilatın çap

etdirdiyi “Gənc Qızıl Qələmlər” adlı məcmuədə bir neçə şeiri də dərc olunur.

Ancaq onun adı bəzi yığıncaqlardakı sərbəst çıxışlarına, ictimai mənşəyinə, nəhayət İstanbulun “Həyat” dərgisində çap etdirdiyi şeirlərinə görə artıq siyasi idarənin qara siyahısına düşmüşdü.

Bütün bu deyilənlərin əsasında Almas İldırım Azərbaycan Proletar Yazıçılar Cəmiyyətindən xaric olunur.

Az sonra Baş siyasi idarənin (QPU) əli ilə şair Dağıstana sürgün edilir. Bu hadisə Almas İldırımı çox sarsıdıcı təsir bağışlamışdı. Cavan şair öz hisslərini belə ifadə etmişdi:

Gizli yol kəsmədim, qaçaq olmadım,
Sakit bir həyatı pozmadım mən ki?
Dost üçün qanlı bir bıçaq olmadım,
Heç bir qətlə fərman yazmadım mən ki?!

İki il Dağıstanda olduğu müddətdə şairin ziyalılar, xüsusilə tələbə gənclər ilə dostluq münasibətləri yaranır. Onun artmaqda olan nüfuzu bəzi şəxslər tərəfindən qırmızı işğal əleyhinə milli birlik ideyalarının oyanmasına birbaşa təsir göstərən amil kimi qiymətləndirilir və şairin bundan belə orada qalması təhlükəli hesab edilir.

Almas İldırım 1931-ci ildə Türkmənistanı sürgün edirlər. O, yenə daimi nəzarətdə saxlanılır. Buna baxmayaraq, Aşqabadda, Qafqazdan və İrandan köçüb

gələn türk ailələrinin uşaqlarının oxuduğu məktəbdə tədris müdiri vəzifəsində çalışır.

Almas İldırım Türkmənistan ziyalıları ilə əlaqə saxlayır, vətənpərvərlik ruhunda yazdığı şeirlər əldən-ələ gəzir, nüfuzu durmadan yüksəlir və Aşqabadın ədəbi mühitində yaradıcı fəailiyyəti güclənir.

Buna görə şairi Türkmənistanda da rahat buraxmırlar və o, 1933-cü ildə ailəlikcə gizlincə İrana köçməyə məcbur olur. İranda ürəyincə iş, ailəsi üçün güzəran, yazmaq üçün imkan tapa bilməyən Almas İldırım 1934-cü ildə Türkiyəyə getməyi qərara alır.

30-cu illərin ortalarında Türkiyə Respublikası təkcə türk elləri arasında yox, yaxın şərqin İslam regionunda da yeganə ölkə idi ki, Atatürk inqilabından sonra insanların azadlığı və ölkənin istiqlaliyyəti üçün nisbətən geniş imkanlar yaradılmışdı. Beləliklə, Almas İldırım da bir çox türkdilli ziyalılar kimi Türkiyənin timsalında özünə ikinci vətən tapır.

Türkiyədə 17 il yaşamış Almas İldırım şərq Anadoluğun əyalət şəhərlərində müxtəlif idarələrdə kargüzarlıqla, katibliklə məşğul olmuş, bir müddət müəllimlik də etmişdir.

Almas İldırımın qürbət lirikasının qidalandığı real varlıq konkret olaraq Azərbaycan gerçəkliyi idi. Şair öz əsərlərini yazanda Azərbaycanın zəhmətkeş və qüdrətli xalqı olmazın fiziki, maddi əzablara, mənəvi sıxıntılara məruz qalmışdı.

Elə ona görədir ki, vətən, onun dərdi, taleyi qürbətdə yazdığı şeirlərdə birinci dərəcəli mövzu, “mövzular mövzusu” olmuşdur:

Kim deyir ki, könlümdə xatirən yox,
yadın yox;
Lənət o şerimə ki, onda sənin adın yox!

A.İldırımın əsərlərində vətən həsrətinin ifadə vasitələri müxtəlif və rəngarəngdir. “Qafqaz”, “Batan günəş”, “Qürbətdə”, “Yurd həsrəti kimi” şeirlərinin hər birində şair vətənin solmaz obrazını yaradır, yaxud vətən həsrətinin ifadəsi üçün yeni vasitələr tapır. “Əsir Azərbaycanım” şeiri isə bir sıra xüsusiyyətlərilə onun yaradıcılığının başlıca mövzusunun həm təntənəli uvertürası, həm də yüksək akkordlu finalı sayıla bilər. Azərbaycan poeziyasının nadir hadisələrindən olan bu şeiri həyəcansız oxumaq qeyri mümkündür.

Harda mənə gül qoynunda doğuran,
Xamırımı göz yaşıyla yoğuran,
Beşiyimdə “layla balam” çağıran
Azərbaycan, mənim baxtsiz anam oy!
Neçə ildir həsrətində yannam oy!...

Almas İldırımın “Əsir Azərbaycanım” şeiri ədəbi mühitimizə nur saçan babası Füzulinin “qara baxtım oyanmazmı?” fəryadını yada salır.

Yuxarıda qeyd etmişdik ki, A.İldırım Türkiyəyə gəldikdən sonra çox az müddət ərzində müəllim işləmişdir. Tezliklə dövlət işinə irəli çəkilən şair ömrünün sonunadək dövlət məmuru kimi çalışır. O, Türkiyənin bir sıra yerlərində (Elazığda, Malatyada və s.) bucaq müdirliyi vəzifəsini (qəza rəisliyini) yerinə yetirir. Lakin onun evində və iş otağında Azərbaycanın üçrəngli bayrağı, bir də Azərbaycanın parçadan toxunmuş xəritəsi baş ucda yer almışdı.

Oğlu Azər Elmas bu baxımdan ibrətamiz bir hadisəni belə xatırlayır:

“Bir gün türk valisi xəritə və bayrağı görərək atamdan hiddətlə, bu nə deməkdir” soruşur.

- Bu vətən deməkdir, - atam sakitcə cavab verir.
- Bəs bura nədir?
- Azərbaycan mənim birinci vətənim, Türkiyə isə ikinci vətənimdir -deyir”.

Bəli, A.İldırım Türkiyənin timsalında özünə ikinci vətən, türklərin timsalında isə qardaş və bacılarını tapmışdı. Bununla belə birinci vətəni – Azərbaycan, Bakı, Xəzər, Araz, Kür – heç nə ilə ölçülməsi mümkün olmayan güclü cazibə qüvvəsi ilə şairi özünə çəkirdi.

Göründüyü kimi, A.İldırım rəsmi vəzifələr tutmasından asılı olmayaraq milli mənsubiyyətini, Azərbaycan övladı olduğunu unutmamış, əksinə bu mənsubiyyəti konkret əməllərilə daim sübut etmişdir.

Türkiyədə yaşadığı illər ərzində şairin səsi boğulmadı. Türkiyədə çap etdirdiyi ilk kitabını “Boğulmayan bir səs” adlandırmasına baxmayaraq

1936-ci ildə o, soydaşlarına müraciətlə yazdığı bir məqaləsində amalı oxucularla belə bölüşürdü:

“Ey, Azəri türk... Ey vətəndaşım. Sənin qarət olmuş haqqından doğan çaşqınlığına tərcüman olayım deyə hayqırdım. Nə yazıq ki, bu hayqırış sonunda qırıq-tökük çıxan hıçqırımlarımdan ibarət boğuc bir səs oldu”.

A.İldırımın yaradıcılığında özünün niskil poeziyasının baş misrası “Vətən”, son misrası da “Ayrılıq” olmuşdu. Onun poeziyası vətən və vətəndaşlıq haqqında himnlərdən daha çox laylalara, oxşamalara bənzəyir.

Peyğəmbərimiz Həzrəti - Əleyhüssəlam Məhəmmədin sözlərini xatırlamaq yerinə düşərdi: “Vətənə xidmət etməyən iman olmaz”

Vətən dərdi bütün dərdlərin ən dəhşətlisi və müqəddəsidir. Bu dərdə dözməyi bacaranlar mətin və ulu insanlardır. Almas İldırım da belə bir şəxsiyyət kimi Azərbaycan ədəbi mühitinə əbədi həkk olunmuşdur.

A.İldırım 1952-ci il yanvarın 14-də ağır xəstəlikdən sonra Türkiyənin Elazığ şəhərində vəfat etmişdir.

Şairin dörd oğlu qalmışdır. Avropada ali təhsil almış Azər İstanbulda yaşayır, biznesmendir, neft mühəndisliyi ilə məşğul olur. Bakıxan Almanıyanın Frankfurt şəhərində yaşayır, sürücüdür. Araz və Odxan İstanbulda yaşayırlar, Araz atasının yolunu davam etdirir.

***Almas İldırım yaradıcılığının və ictimai
fəaliyyətinin kitabxanalarda təbliği***

Biz uzun müddət Azərbaycan mühacirətindən danışmamışıq. Danışanda da onları satqın, casus, dönük və s. adlandırmışıq.

Ona görə də mühacirlərdən bəhs edəndə ilk növbədə bu şəxsləri vətəni yana-yana tərk etməyə məcbur edən amilləri və tarixi səbəbləri azca da olsa özümüz üçün aydınlaşdırmalıyıq.

Ola bilər ki, şair öz istəyi ilə başqa ölkədə yaşasın, yazıb-yaratsın. O azaddır, ona mühacir demək olmaz. Ancaq əgər şair siyasi əqidəsinə görə vətəninə didərgin salınsa, çıxıb getməyə məcbur edilərsə, bu, artıq mühacirlikdir. Belə hallar ən çox sərhədlərin qapandığı XX əsrə təsadüf edir.

Yuxarıda qeyd etmişdik ki, vətəndən didərgin düşən ziyalıların sayı çox olmuşdur. Bunların arasında Ceyhun Hacıbəyli, Yusif Vəzir Çəmənizəminli (sonra çətinliklə vətənə qayıtdı, 30-cu illərdə isə məhv edildi), Məmmədəmin və Məmmədəli Rəsulzadələr, M.Məmmədzadə, Ə.Cəfəroğlu, M.S.Aran, A.Ziyadxan, H.Baykara və b. çox tanınmış ziyalılar vardı.

Bu şəxslər Azərbaycan dövlətinin azadlığı, istiqlaliyyəti, xalqının mədəniyyətinin, elminin, dilinin saflığı uğrunda çox zəhmətlər çəkmiş, mübarizə aparmışlar. Onlar müqəddəs amalları yolunda məhrumiyyətlərdən, çətinliklərdən qorxmamış, öz ailələrinin həyatlarını təhlükədən qurtarmaq üçün daim vətən həsrətilə mühacirətdə yaşamağa məcbur olmuşlar. Mühacirətdə yaşasalar da əqidə dönməzliyinə, möhkəm iradəyə, nəcib insani keyfiyyətlərə malik bu şəxslər dövlət, vətən, xalq qarşısında böyük xidmətlər göstərdiklərindən tarixin, insanların yaddaşında əbədi həkk olunmuş, nəsillərə nümunə kimi təqdim

edilmişlər. Son zamanlar onların həyatına olan marağın artması nəticəsində kitablarda, dərsliklərdə, bədii əsərlərdə, müxtəlif elmi ədəbiyyatlarda və monoqrafiyalarda bu mühacirlərin mübarizəsi, işıqlı ideyaları, sabahkı günə inamı öyrənilməyə, təbliğ edilməyə başlanılmışdır.

Belə tarixi şəxsiyyətlərlə bağlı materialların öyrənilməsi və təbliği nəticəsində, geniş oxucu kütləsi bir tərəfdən mübarizə apardığı yüksək amallarla, yaşadıkları dövrün ictimai – siyasi, mədəni həyatı ilə yaxından tanış olur, digər tərəfdən isə gənc nəslin nümayəndələri özlərini onlara oxşatmaq və bu şəxslərin nümunəsində tərbiyə almaq imkanları qazanırlar.

Azərbaycan mühacirət poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri, alovlu vətənpərvər Almas İldırımın bu ilin mart ayının 25-də anadan olmasının 100 illiyi tamam olur.

Yubiley ərəfəsində şairin 100 illiyini yüksək səviyyədə keçirmək üçün Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən reallaşdırılması nəzərdə tutulmuş tədbirlər geniş və çox profillidir.

Respublikanın Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində (MKS) və onun filiallarında keçirilən bir sıra mədəni- kütləvi işlər bu tədbirlərin ana xəttini təşkil edir. Çünki mədəni-kütləvi tədbirlər elmi dünyagörüşün, mənəvi zövqün, estetik mühakimə və hisslərin, eləcə də digər keyfiyyətlərin aşılmasına yardım göstərməklə yanaşı, oxucularda bilik və bacarığı, əqidəliliyi inkişaf etdirir, nəcib sifətlər aşılayır.

Kitabxanalarda keçirilən kütləvi işin səmərəsi kitabxanaçının xidmət göstərdiyi hər bir oxucu qrupunun, eləcə də ayrı-ayrı oxucuların xüsusiyyətlərini, tələbat və maraqlarını nə dərəcədə bilməsindən çox asılıdır.

Hazırda kitabxanalarda keçirilən mədəni-kütləvi tədbirlərin səviyyəsi xeyli yüksəlmişdir. İndi tədbirlərin məzmunu milli tərbiyənin başlıca məqsədlərini-vətənpərvərlik, tarixi soykökünə qayıdış, oxucularda yüksək bədii zövqün formalaşdırılması kimi anlayışları əhatə edir.

Bu gün inamla demək olar ki, Azərbaycan kitabxanaçıları mühacir və unudulmuş şair və yazıçıların zəngin ədəbi irsini təbliğ etməklə şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafının formalaşmasına səmərəli təsir göstərir, oxucuların ideya və sosial baxımdan kamilləşməsinə, əxlaqi və mənəvi cəhətdən yetkinləşməsinə köməklik edirlər.

Almas İldırımın zəngin ədəbi yaradıcılığını və onun haqqında yazılmış materialların çoxsaylı oxuculara çatdırılması üçün MKS-lər əyani və şifahi təbliğatın rəngarəng formalarından: kitab sərgilərindən, kitabxana plakatlarından, stendlərdən, oxucu konfranslarından, söhbətlərdən, məruzələrdən, sual-cavab gecələrindən, biblioqrafik xülasələrdən, və mühazirələrdən məqsədə uyğun şəkildə istifadə etməlidirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, təbliğatın hər bir növü məlumat və tərbiyəvi funksiya daşıyır, mütaliənin

istiqamətləndirilməsinə, oxucuların dünyagörüşünün hərtərəfli inkişafına xidmət edir.

Kitabxanalarda A.İldırımın yubileyi ilə bağlı keçirilən mədəni-kütləvi tədbirlərdə əsas diqqət mühacir ədəbiyyatını yaradan səbəblərə, vətən həsrətilə qovrulan, ürəyinin odunu, alovunu şeirlərinə köçürən şairin yaradıcılığına və o dövrün ictimai-siyasi hadisələrinə yönəldilməlidir.

Etiraf etmək lazımdır ki, uzun müddət Almas İldırım bir vətənpərvər şair, milli dəyərlərin daşıyıcısı kimi öyrənilməmiş, Azərbaycanda yaxından tanınmamış, səsi yalnız xarici mətbuat səhifələrindən, radio dalğalarından eşidilmişdir.

Bu irs varislik baxımından Azərbaycan mədəniyyətinin, eləcə də ədəbiyyatının davamı və inkişafıdır. Ona görə də Azərbaycan xalqına – bizim yeni nəslə Almas İldırım taleyinin güzgüsü olan zərif, təmiz poeziyanı çatdırmaq və oxucuları hərtərəfli məlumatlandırmaq kitabxanaçıların ən ülvəi vəzifələrindən biri olmalıdır. Onun hərtərəfli yaradıcılığı haqqında Azərbaycan oxucusuna qaranlıq qalan səhifələr hələ də çoxdur. Ona görə də müasir informasiya əsrində kitabxanaçılar şair haqqında məlumat topladıqda internetdə müxtəlif ünvan və saytlarda da axtarışlar aparmalıdır. Çünki kitabxanaçının oxuculara, tədqiqatçılara verdiyi hər bir yeni məlumat didərgin şairin yaradıcılıq və ictimai irsinin damcı-damcı öyrənilməsinə, mütəxəssislərin məlumat bazasının zənginləşməsinə kömək edəcəkdir.

MKS-lər ilk növbədə illər uzunluq qadağan edilmiş mühacir ədəbiyyatını mümkün qədər komplektləşdirməyə çalışmalı, toplanan ədəbiyyat kitabxanasının kataloq və kartotekalarında operativ öz əksini tapmalıdır. “Azərbaycan mühacir ədəbiyyatı” başlığı altında toplanan bu nəşrlərdən oxucular asanlıqla istifadə edə bilərlər.

Mühacir ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Almas İldırımın 100 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq şairin ədəbi irsi: kitabları, şeirləri, onun haqqında yazılmış məqalələr, elmi monoqrafiyalar, konkret mərhələlər üzrə toplanmalı və xüsusi rubrikada müəyyən ardıcılıqla yerləşdirilməlidir. Kitabxanaçı bu ədəbiyyatın əlifba və sistemli oxucu kataloqlarında düzgün əks etdirilməsinə ciddi qayğı ilə yanaşmalıdır. Kitabxanaçı oxuculara kataloqdan düzgün istifadə etmək üçün tövsiyələr verməli, açıq rəf üsulundan bəhrələnməyin səmərəsini başa salmalıdır.

A.İldırımın həyat və yaradıcılığı haqqında oxucuları geniş məlumatlandırmaq üçün kitab müzakirələrinin keçirilməsi olduqca faydalıdır. Kitab müzakirəsi oxucu fəallığının artmasına, bədii estetik zövqlərin formalaşmasına, oxucuların kitab üzərində müstəqil işləməsinə və müzakirə olunan kitab haqqında sərbəst fikir yürütməsinə təsir göstərir.

Kitab müzakirəsi heç bir halda formal xarakter daşımamalıdır. Hər hansı bir əsərin müzakirəsinə ciddi hazırlıq tələb olunur. Çünki Azərbaycan ədəbi mühitində bu günə kimi mühacir ədəbiyyatı tam öyrənilməmiş

mürəkkəb bir dövrdür və bu günə kimi çap olunan nəşrlər mütəxəssislərin və tədqiqatçıların elmi araşdırmalarının məhsuludur, elmi tədqiqat əsərləridir. Bu kitablara düzgün qiymət vermək, oxucuları maraqlandıran o dövrün ədəbi mənzərəsini nəzərə çatdırmaq üçün məsuliyyətli və ciddi hazırlaşmaq lazımdır. Mümkün olsa kitab müzakirələrinə alim və mütəxəssisləri dəvət etmək məqsədəuyğun olar. Müzakirəyə Almas İldırımın həyat və yaradıcılığını düzgün əks etdirən, geniş oxucu kütləsini maraqlandıran, onun haqqında yeni mənbələrlə zəngin olan əsərlər seçilməlidir. Məsələn: Akademik Bəkir Nəbiyevin “Didərgin şair”, tədqiqatçı-alim Elnarə Bəşirovanın “Milli azadlıq mübarizi”, N.Ələkbərlinin “Üç budaq” kitablarının müzakirəsini keçirməyi məsləhət görürük. Həmin kitabların müzakirəsi gedişində kitabxanaçı diqqəti təxminən aşağıdakı məsələlərə yönəltməlidir:

1. A.İldırımın yaşadığı ictimai-siyasi dövr;
2. A.İldırımı bir şair kimi formalaşdıran ədəbi mühit;
3. Şairə qarşı edilmiş əsassız ittihamların mahiyyəti;
4. Müzakirə edilən əsərin (kitabın) başlıca ideyası və əhatə etdiyi mövzular.

Hər hansı bir müzakirənin darıxdırıcı: “əsər (kitab) barədə kim nə bilir, danışsın” prinsipinə əsaslanan çıxışların edilməsinə yol verilməməlidir. Çünki yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı hələ lazımı qədər öyrənilməyib. Bu mövzunu oxucular üçün maraqlı və aydın izah etmək üçün savadlı və hazırlıqlı məruzəçilər olmalıdır. Kitabxanaçılar

məruzəçini şairin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı kitablar və ya ədəbiyyat siyahısı ilə təmin etsələr onların işini xeyli asanlaşdırmış olarlar.

Bədii ədəbiyyatın təbliği kitabxanalarda daha çox yayılmış ədəbi-bədii gecələr üsulu ilə də həyata keçirilir.

Bu tədbir forması oxucularda biliyin artmasına səbəb olur, tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edir, bədii ədəbiyyata maraq oyadır, bədii zövqü formalaşdırır və ciddi müəllimə maraq yaradır.

Almas İldırımın yubileyi ərəfəsində “A.İldırım poeziyasında vətən həsrəti”, “Nakam həyatın səlnaməsi”, “Almas İldırımın poeziyasında dağlar mövzusu”, “Çəkilməz dərdədir – qütbət” və s. mövzularda ədəbi-bədii gecələr keçirmək məsləhətdir.

Bildiyiniz kimi ədəbi-bədii gecənin proqramı adətən iki hissədən: rəsmi və bədii hissədən ibarət olur. Gecədə ifadəli oxuya və şairin şeirlərini intonasiya ilə dinləyicilərə çatdırmağa geniş yer verilir. Çalışmaq lazımdır ki, tədbirin həm rəsmi, həm də bədii hissəsi birbirini tamsamlasın, canlı və maraqlı keçsin. A.İldırımın 100 illiyinə həsr olunmuş ədəbi-bədii gecəyə hazırlıq dövründə kitabxanada aparılan bütün işlərdə oxucuların fəal iştirakını təmin etmək lazımdır. Ədəbi-bədii gecələrdə yuxarı sinif şagirdlərinin ifasında şairin şeirlərinin səslənməsi, şeirlərə bəstələnmiş vətən həsrətli mahnıların ifa edilməsi tədbirin canlı, maraqlı və yadda qalan keçməsinə təsir göstərir. İmkan olsa, bədii özfəaliyyət kollektivlərini də dəvət etmək olar.

Almas İldırımın yaradıcılıq irsinin kitabxanalarda təbliğ edilməsində oxucu konfranslarının keçirilməsi də olduqca önəmli bir vəzifədir. Qeyd olunan tədbir çox məsuliyyətli və ciddi bir prosesdir. Ona görə kitabxanaçılar əvvəlcədən bu işə xüsusi hazırlıq görməli və plan tutmalıdırlar. Həmin planda oxucu konfransının aparıcısı və iştirakçılar dəqiq göstərilməlidir. Tədbirin maraqlı və canlı keçməsinə təmin etmək üçün məktəbin ədəbiyyat müəllimlərini, şair və yazıçıları, ədəbiyyatşünasları, şairin yaradıcılığının tədqiqatçılarını bu işə cəlb etmək çox yaxşı olar.

Oxucu konfransının hazırlıq işlərinə fəal oxucuların, yuxarı sinif şagirdlərinin cəlb edilməsi, onlardan ən fəalları və Almassevərlərə çıxışlar üçün mövzuların verilməsi keçirilən tədbirin tam əhatə olunmasını təmin edir.

Kitabxanaçılar oxucu konfransını aşağıdakı mövzular üzərində qura bilərlər:

1. “Almas İldırımın yaradıcılığında milli istiqlal ideyaları”;
2. “A.İldırım - Azərbaycan mühacirlərinin milli istiqlal mübarizəsində”
3. A.İldırımın yaradıcılığında vətən həsrəti və qürbət motivləri”
4. “A.İldırım irsində türk xalqlarının azadlığı, türkçülük ideyaları”;
5. “A. İldırım - rus-sovet əsərətinin ittihamçısıdır”.

Oxucu konfransının aparıcısı tədbiri 5-10 dəqiqəlik qısa giriş sözü ilə açmalıdır. Aparıcı giriş sözündə

ümumiyyətlə Azərbaycan mühacir ədəbiyyatından söhbət açmalı, onun görkəmli nümayəndələrindən bəhs etməlidir. Bu günə kimi bu mövzunun az öyrənilməsinin səbəbləri haqqında qısaca da olsa danışmalıdır. Daha sonra isə A.İldırımın mühacir ədəbiyyatında tutduğu mövqedən, onun yaradıcılığının əsas cəhətlərindən, nakam taleyindən bəhs etməlidir. Aparıcı müzakirə olunan məsələlərin mühüm məqamlarına toxunmalı, çıxışlara ümumi istiqamət verməlidir. Tədbirdə vətənin istiqlalı və müstəqilliyi uğrunda mübarizələrdə ömür-gününü bəlalara düçar etmiş şairin zəngin ədəbi yaradıcılığı haqqında məruzələrlə yanaşı, onun yurd, torpaq, vətən həsrətli qürbət şeirlərinə də geniş yer verilməlidir. Bu şeirlər həvəskar oxucular, məktəbli şagirdlər tərəfindən səlis tələffüz və gözəl intonasiya ilə ifa olunsə tədbir iştirakçılarına gözəl təsir bağışlar.

Konfransın keçirildiyi otaqda şairin portretinin asılması, əsərlərindən ibarət kitab sərgisinin təşkil edilməsi və onun haqqında sitatların yazılması məsləhətdir.

Oxucu konfransları şairin ədəbi irsini öyrənməyin mühüm vasitəsi kimi böyük əhəmiyyətə malikdir.

Sonda konfrans materialları: oxucuların rəyləri, protokol və ya stenoqram, hazırlıq planı toplanılır və kitabxanada saxlanılır.

MKS-də kitabxanaçının gənclərlə və yeniyetmə oxucularla qrup halında aparılan iş formalarına disputlar, dəyirmi masa ətrafında görüşlər, stend və guşələrin hazırlanması və s. daxildir. Bu tədbirlər ona görə

əhəmiyyətə malikdir ki, oxucular, məktəblilər aparıcı ilə üz-üzə olur, onları maraqlandıran suallara birbaşa cavab tapa bilirlər.

Disputun maraqlı və səmərəli keçirilməsi aparıcının düzgün seçilmərindən çox asılıdır. Əsas şərt odur ki, hazırlıqlı kitabxanaçı və ya hər hansı təşkilatdan dəvət olunmuş aparıcı gənc oxucularla təmas qura bilsin, onları açıq, canlı söhbətə cəlb etməyi bacarsın.

Bütün tədbirlərdə olduğu kimi disputda da keçiriləcək mövzu maraqlı və düzgün seçilməlidir ki, oxucuları bir araya toplaya bilsin.

Bunları nəzərə alaraq yaxşı olardı ki, kitabxanaçılar A.İldırımın həyat və yaradıcılığı ilə bağlı “Vətənpərvərlik və gənclik”, “Vətən eşqini özündə gəzdirən şair”, “Azərbaycanın didərgin salınmış övladı”, “Tufanla doğulmuş şair” və s. mövzularda disputlar keçirsinlər.

Bu kimi tədbirlərdə oxucular A. İldırım kimi vətənpərvər bir şəxsiyyətin yaradıcılığına yaxından bələd olur, bu görkəmli şair haqqında bilik və məlumatlarının səviyyəsini artırır, digər tərəfdən isə şairin keçdiyi əzablı, şərəfli həyat yolu onların mənəvi tərbiyəsinə, milli təfəkkürünün genişlənməsinə böyük təsir göstərir.

Disputun və ya dəyirmi masa ətrafında görüşlərin canlı, oxucuların fəal iştirakı ilə keçirilməsi onların bir şəxsiyyət kimi formalaşmasına, mənəvi keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə səbəb olur, eyni zamanda A.İldırımın ədəbiyyat və ictimai-siyasi tariximizdəki

tutduğu roluna aid məlumatlarını genişləndirməyə kömək edir.

Hal-hazırkı zamanda ərazilərimizin 20%-nin işğal olduğu doğma torpaqlarının həsrəti ilə başqa şəhər və rayonlarda məskunlaşmış minlərlə insana A.İldırımın yaradıcılığı ilə tanışlıq çox şey verə bilər. Vətən həsrətli, niskilli və mübariz şeirlərin məcburi köçkün və qaçqınlar arasında təbliği onlarda milli mübarizlik əzmini, vətənə məhəbbət hisslərini gücləndirər, vətən həsrətini çəkməkdə A.İldırımın şeirləri təsəlli ola bilər. Ümidlərini sönməməyə və geci-tezi öz yurd-yuvalarına dönəcəklərinə inam hissi aşılaya bilər.

Oxucuların və gənc nəslin mənəvi tərbiyəsində Almas İldırımın həyat və fəaliyyəti ilə bağlı söhbətlərin, anım gecələrinin, şairin yaradıcılığına həsr edilmiş kitablarla tanışlığın, kitabxanalarda “Almas İldırım guşəsi”nin yaradılması bu böyük şairin xatirəsinə dərin hörmət və məhəbbət hissinin bariz nümunəsidir.

Kitabxanalarda A.İldırımla bağlı keçirilən tədbirlər, o cümlədən şifahi təbliğat oxucuların əxlaqi saflığına, vətənpərvərlik, milli iftixar hisslərinin inkişafına köməklik göstərməkdə əyani vasitələrdən biridir.

A.İldırımın yaradıcılıq irsinin dərinədən öyrənilməsi üçün MKS-nin mərkəzi kitabxanaları, həmçinin onların filialları şifahi təbliğatın ən aktual formalarından biri sayılan sual-cavab gecələrindən də məqsədəyönlü şəkildə istifadə etməlidirlər.

Sual-cavab gecələrinin keyfiyyətli hazırlanması üçün mövzu ilə bağlı sual seçiminə, onların aktuallığına

və rəngarəngliyinə xüsusi fikir verilməlidir. Şairin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı sualları aşağıdakı formada qurmaq olar:

1. “Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının nümayəndələrindən kimləri tanıyırsınız?”
2. “Onların məqsəd və məramı nə idi?”
3. “Onu vətəndən didərgin salan səbəbləri deyə bilərsinizmi?”
4. “Şairin yaradıcılığında vətən həsrəti və qürbət motivləri əsasən hansı şeir nümunələrində verilmişdir?”
5. “Almas İldırım yaradıcılığının ana xəttini nə təşkil edirdi?”
6. Şairin yaradıcılığında bu günlü səsləşən hansı mövzudur?

Kitabxanalarda sərgilərin təşkili əyani təbliğat formasının ən geniş yayılmış üsuludur. Bütün kitabxanalarda məqsədinə və ədəbiyyatın məzmununa görə sərginin iki növü fərqləndirilir: 1) yeni daxil olmuş kitabların məlumat sərgiləri; 2) tövsiyə mövzu sərgiləri.

Yeni daxil olan kitabların sərgisi həmin kitablar haqqında oxuculara müntəzəm olaraq əyani şəkildə məlumat vermək məqsədi daşıyır.

Mövzu sərgilərinin məqsədi isə müəyyən bir mövzuya həsr olunmuş kitabları oxuculara əyani şəkildə tövsiyə etməkdən ibarətdir.

A.İldırımın yubileyinə hazırlıq dövründə kitabxanaçılar şairin yaradıcılığını əks etdirən məzmunlu kitab sərgiləri təşkil etməli, foto-stendlər və kitabxana

plakatlarının geniş imkanlarından yetərinçə istifadə etməlidirlər. Belə sərgilərin təşkili keçirilən tədbirlərin daha da təsirli olmasına, oxucuların geniş marağına səbəb olar.

Şairin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş kitabların azlığını nəzərə alaraq sərginin tərtibi zamanı dövrü mətbuat səhifələrində nəşr olunan materiallara da xüsusi yer verilməlidir.

Aşağıda isə fikrimizi əyani surətdə əsaslandırmaq üçün “Almas İldırım-100” adlı kitab və dövrü mətbuat

20		
1		
17	3	4
5	6	7
8	9	10
11	12	13
14	15	16
17	18	19
20		

Başlıq: “Almas İldırım – 100”

1. Almas İldırımın şəkli.

2. Almas İldırım. Qara dastan: şeirləri və poemaları: B.: - “Aydın” İstehsalat Kommersiya Mərkəzinin mədəniyyət Qurumu, 1994.-143s.
3. Seçilmiş əsərləri.-B.: - “Öndər”, 2004.-159s.
4. İbrahimli X. Azərbaycan siyasi mühacirəti (1920-1991-ci il).-B.: - Elm, 1996.- 304s.
5. Azərbaycanın didərgin salınmış övladı, şair Almas İldırım şeirlərilə.-B.: -Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqı, 1990.- 30s.
6. Sitat: Cavanlarımız Almas İldırımın “yanan ürəyindən gələn alovlu şeirlərini oxumaqla vətən eşqi, el-yurd sevgisi, fədakarlıq və inam dərsi alacaqlar”

Bəkir Nəbiyev,

Filologiya elmləri doktoru, akademik.

7. Sitat: “Almas İldırımın doğma Azərbaycanda çəkdiyi keçməkeşlər, sürgün illəri və ya məcburi sərgərdanlığı, nəhayət, qürbətdə keçirdiyi ömür parçası onun yaradıcı həyatını da müəyyənləşdirmiş, yeni düşüncə və duyğular üçün təkan vermişdir. Şairin qürbət düşüncələri onun bütün varlığından, səmimi etiraflarından süzülüb gəlir və buna görə də böyük səmimiyyət poeziyası adlandırmağa layiqdir”

Ələkbərli Nazim,

Tənqidçi-ədəbiyyatşünas.

8. Bəşirova E. Milli azadlıq mübarizi Almas İldırım.- B.: Qartal, 1999.- 71s.
9. Ələkbərli N. Üç budaq: Əhməd Cavad, Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım.-B.:Gənclik, 1999.-191s.
- 10.Nəbiyev B. Didərgin şair.-B.:Sabah, 1995.-134s.
- 11.Sitat: “Almas İldırımın ən yaxşı əsərləri zaman keçdikcə öz mənə və əhəmiyyətini itirmir, əksinə, ona çağdaşlarımızın mənəvi ehtiyacı daha da artır”.

Mərkəz Yönetim,
Türk ədəbiyyatşünas-alimi.

- 12.Vətən bir çıraqdı, sən bir pərvanə,
Dolanıb başına, qıyardın cana,
Bilmədinmi düşər yurd sevən qana?
Sən də millət üçün yandın dedilər.

Qoyaraq millətin qəlbini dağlı,
Düzdülər qurşuna qolları bağlı,
Altay qəhrəmanı, Türküstan oğlu,
Dünyaya dəyər bir candın dedilər.

Almas İldırım,
“Böyük şəhidimizə” şeirindən.

- 13.Xəzri N. Allahım, mən neçin şair doğuldum //Ədəb. və incəsənət.-1990.-30 noyabr.-S.3.
- 14.Baykara H. Azərbaycan istiqlal mübarizəsi tarixi.- B.:Azərnəşr, 1992.-276s.
- 15.Bəşirova E. Almas İldırım yaradıcılığında qadın azadlığı // Elturan.-1997.-N1-2 S.31-34.

- 16.Məsimovlu M. Nərdə mənı göl qoynunda doğuran...
//Yeni Azərbaycan.-2001.-24 avqust.-S.8-9.
- 17.Teymur H. Mühacirlərimiz //Azadlıq.-2006.-18
mart.- S.3
- 18.Yusifli V. Qara dastan // Yeni Azərbaycan.-2003.-27
iyul.-S.8.
- 19.Bu kitabları oxuyun.
- 20.Sitat: “Onun şeirlərindəki musiqi də həsrət və qülbət
musiqisidir, onların hərəsi özlüyündə bir ayrılıq
mahnısıdır. Onları oxuyarkən yanmamaq və
ağlamamaq mümkün deyil.”

Doktor Cavad Heyət,
“Varlıq” jurnalının baş redaktoru.

Kitabxanalarda tədbirlərin keçirilməsinə kömək
məqsədilə vəsaitin sonunda tövsiyə ədəbiyyat siyahısının
verilməsi vacibdir.

Ədəbiyyat siyahısı

İnternetdə:

www.google.az

www.azadses.org

www.elazig.gov.tr

www.aygazate.com
www.bizimasr.media-az.com
www.yenisafak.com.tr
www.huseyn.guliyev.com

Kitablar

1. Almaszadə Y. Dağlar səslənirkən: [Şerlər].- B.: Azərnəşr, 1930.- 94 s. Latın əlifbasında
2. Bəşirli E. Milli azadlıq mübarizi Almas İldırım.- B.: Qartal, 1999.- 71 (I) s.
3. Ələkbərli N. Üç budaq: Əhməd Cavad, Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım.- B.: Gənclik, 1999.- 191 s.
4. İldırım A. Azərbaycanın didərgin salınmış övladı şair Almas İldırımın şerləri.- B.: Azərbaycan, 1990.- 30 s.
5. İldırım A. Seçilmiş əsərləri.- B.: Öndər, 2004.- 159 s.
6. İldırım Almaszadə. Azərbaycan yazıçıları. Ensiklopedik məlumat kitabı.- B.: Önər.- 1995.- s.220-221
7. İldırım Almaszadə. XX əsr Azərbaycan yazıçıları / Ensiklopedik məlumat kitabı. B.: Nurlar.- 2004.- s. 420-421
8. Nəbiyev B. Didərgin şair: (Almas İldırımın yaradıcılıq yolu) / Azərb. EA, Nizami ad. Ədəb. Muzeyi.- B.: Sabah, 1985.- 134 (2) s.
9. Yıldırım A. Qara dastan: Şer və poemalar.- B.: Azərbaycan, 1994.- 143 s.

Dövri mətbuat:

1. “Didərgin şair”, [B.Nəbiyevin A.İldırımın yaradıcılığına həsr olunmuş “Sabah” nəşriyyatında çapdan çıxmış eyni adlı monoqrafiyası haqqında] // Azərbaycan. – 1995. – 23 may.- S.4
2. “İgidlərə çağırış kitabına ön söz”: (Azərbaycanın mühacir şairi Almas İldırım haqqında) // Ədəb. və incəsənət.- 1990.- 25 may.- S.3
3. Alimin nəcib addımı: [Akademik Bəkir Nəbiyevin Almas İldırım haqqında yazmış olduğu “Didərgin şair” monoqrafiyasının Ankarada türk dilində çapdan çıxması haqqında] // Azərbaycan.- 1999.- 22 sentyabr.- S.2
4. Almas Azər bəy. Almas İldırımın oğlu qonağımızdır: [İstanbulda Milten şirkətinin Texniki işlər üzrə planlaşdırma şöbəsinin müdiri qonağımızdır] / Görüşdən qeydləri Almaz Binnətova yazdı // Ədəb. və incəsənət.- 1990.- 10 avqust.- S.3
5. Almas İ. Arazla dərdləşmə. (Şeir) // Yeni Azərbaycan. – 2005. – 22 aprel. – S.12
6. Almas İ. : “Mən uzaq bir Göy gölün yolunda böylə soldum.” [Şairin kitabının Türkiyədə nəşri] // Ədəbiyyat qəzeti.- 2006.- 27 yanvar. - S.3
7. Almas İldırımı xatırlayaraq: [Respublika Elmlər Akademiyasında Almas İldırımın anadan olmasının

- 90 illiyinə həsr edilmiş elmi konfrans haqqında] // Azərbaycan.- 1997.- 17 oktyabr.-S.2
8. Babayeva R. Vətən həsrəti. // Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Almas İldırım haqqında // Azərbaycan ordusu.- 2006.- 1 fevral.- S.4
9. Elsevər M. Vəhdəm gecəsi: [A.İldırım – 90] // Xalq qəzeti. – 1997. – 23 oktyabr. – S.5
- 10.Əbdülrəhmanlı, Uluxanlı A. Almas İldırımın ekran taleyi // Ədəbiyyat.- 1990.- 30 mart.- S.5
- 11.Ələkbərli N. Boğulmaqdan qurtulmuş səs (Almas İldırım – 90) // Azadlıq.- 1997.- 25 mart.- S.7
- 12.Ələkbərli N. Xalq qəlbi cənnətdir girə bilənə... : Və ya Almas İldırımın şair oğlu Araz Elmasın portret cizgiləri // Azərbaycan.- 1992.- 25 noyabr.-S.3
- 13.Ələkbərli N. Azərbaycan Petefisi. Almas İldırım – 100 // Azərbaycan.- 1998.- № 1-2.- S.147-149
- 14.Əliyeva A. Boğulmayan səs: [Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqı idarə heyətinin sədri Hacı Hacıyevin tərtib etdiyi “Azərbaycanın didərgin salınmış övladı Almas İldırımın şerlər ilə” kitabı haqqında] // Azərbaycan.- 1991.- 22 fevral.- S. 4
- 15.İldırım A. Oxu məni özümdən; [Şeirlər] // Ədəbiyyat qəzeti.- 2006.- 27 yanvar.- S.3
- 16.Kəbutər; Aynurə. Nə düşər yurdu batmış bir igidin payına: [Almas İldırımın doğum günü münasibətilə] / Yeni Azərbaycan. – 2002. – 26 aprel. – S.11
- 17.Qabilqızı S. Elazığda Almas İldırım fırtınası. [Elazığda şairin xatirəsinə həsr edilmiş “13-cü

- Xəzər şeir axşamı” haqqında] // Azadlıq.- 2005.- 28 noyabr.- S. 16
18. Quliyev A. Şeir müsabiqəsi keçirildi: Almas İldırım 90: [Yasamal rayonu 20 sayılı orta məktəbdə Almas İldırımın şeirlərinin müsabiqəsi haqqında] // Xalq qəzeti.- 1997.-21 oktyabr.-S.4
 - 19..Teymur M. “Öpərsiniz anamın toz basan məzarını...” (A.İldırım – 95) // Xalq.- 2002.- 6 mart.- S.5
 - 20.Məsimovlu M. Nərdə məni gül qoynunda doğuran... (Şair Almas İldırım haqqında) // Yeni Azərbaycan. – 2001. – 24 avqust. – S.8, 9
 - 21.Nəbi V. Qərb şairlərini vətənə qaytaran alim: [V.Nəbiyevin “Didərgin şair” adlı kitabı haqqında] // Kaspi. – 2006. – 7 iyul. – S.6
 - 22.Teymur M. Almas İldırımın yaradıcılığından yadigarlar... // Bakı. – 1993. – 4 may. – S.3
 - 23.Teymur M. Mühacirlərimiz. [Almas İldırım və oğlu Araz Elmas haqqında] // Azadlıq. – 2006. – 18 mart. – S.13
 - 24.Qərib T. Almas İldırımın əziz ruhuna: [Şeir] // Ədəbiyyat qəzeti. – 1992. – 12 iyun. – S.4
 - 25.Turan A. “Dağlar beşiyim, geydiyim qarlar kəfənimdir”.: “13-cü Xəzər şeir axşamları” Almas İldırımın xatirəsinə həsr olunmuşdur. // Ədəbiyyat qəzeti.- 2006.- 6 oktyabr.- S.6
 - 26.Vahabzadə İ. Almas İldırımı xatırlayanda // Elm.- 1990.- 21 aprel.- S. 6

27. Vəliyev K. “Əlvida, ey gözəl Bakı, əlvida....” [Şair Almas İldırım haqqında] // Açıq söz.- 1990.- № 1.- s. 18-19
28. Yusifli V. “Yol ver, yol ver, öz yurduma gedəm mən”... (Azərbaycanın mühacir şairi Almas İldırım haqqında // Azərbaycan.- 2004.- № 5.- S.151-156
29. Yusifli V. Qara dastan: [Almas İldırım haqqında] // Yeni Azərbaycan. – 2003. – 27 iyul. – S.8

Rus dilində ədəbiyyat

1. Ильдырым А. (1907-1952). Прощай, Баку...!; Азербайджан: [Стихи] / Пер. В.Кафаров // Баку.- 1993. – 20 июля. – С.3
2. Ильдырым А. Азербайджан: Досвидания Баку!; [Стихи] / Пер. А.Фересетли // Мол. Азербайджана. – 1993. – 17 – 24 апрел. – С.3
3. Ильдырым А. Что было?; Не вернулся: [Стихи] / Авториз. пер. А.Манафова // Мол. Азербайджана. – 1994. – 31 декабрь. – С.3
4. Ильдырым А. (1907-1952). Той красавице; Горам Кавказе; Да стану жертвою твоей; Зачем я поэтом рожден; Надежда на молодых; Голос из далека: [Стихи] / Пер. А.Манафова // Мол. Азербайджана. – 1993. – 22-29 мая. – С.3
5. Кафаров В. Бакинец возвращается в Баку: [О поэзии А.Ильдырыма] // Баку. – 1993. – 20 июля. – с. 3

6. Манафов А. Соловей печальных песен: [О поэте Алмасе Илдырыме] // Мол. Азербайджана. – 1993. – 22-29 мая. – С.3